ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В СФЕРІ ОХОРОНИ ПРИРОДИ

СУХОРЕБРА Тетяна Іванівна - кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права, Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету

ORCID https://orcid.org/0000-0002-2918-4574

DOI 10.32782/NP.2022.1.32

У статті автором здійснюється дослідження розуміння об'єкта адміністративного правопорушення в сфері охорони природи. Метою дослідження є визначення сутності поняття «природи» як об'єкту адміністративного правопорушення. Розглядаються категорії «природа», «довкілля», «навколишнє природнє середовище», «природні ресурси», «екологічна безпека». В ході проведеного дослідження обґрунтовано необхідність вживання єдиного підходу для уникнення правових колізій. Запропоновано на законодавчому рівні визначити поняття «природа», щоб спростити його розуміння та застосування, оскільки воно є основою для визначення сутності об'єкту адміністративних правопорушень в сфері охорони природи.

Ключові слова: об'єкт адміністративного правопорушення, природа, довкілля, охорона навколишнього природнього середовища, екологічна безпека, природні ресурси

Вступ

У сучасному світі людство занепокоєно питанням раціонального використання і відтворення природних ресурсів, збереження біологічного різноманіття, Землі, її надр, водних ресурсів, атмосферного повітря та інших природних умов існування людського суспільства. Багато уваги приділяється запровадженню та посиленню відповідальності у цій сфері. Для того, щоб уникнути колізій, необхідно мати чітке і однозначне національне законодавство. Пропонуємо розглянути різні підходи до визначення об'єкта правопорушень в сфері охорони природи. В Кодексі про адміністративні правопорушення України відповідальність за правопорушення в сфері охорони природи передбачена у главі 7 «Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів» і в назві глави використовується термін «охорона природи». У Кримінальному кодексі – у розділі 8 «Кримінальні правопорушення проти довкілля», використовується поняття «довкілля». Також кримінальне законодавство було доповнено статтею «Екоцид», яка відноситься до кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. У зв'язку із вищенаведеним, спробуємо розібратися із визначенням об'єкта адміністративних правопорушень.

Метою статті є дослідження національного законодавства та аналіз різноманітних підходів до визначення об'єкту адміністративного правопорушення в сфері охорони природи.

Виклад основного матеріалу

Поняття природи не існує у чинному українському законодавстві. У українському тлумачному словнику, значення слова «природа» полягає у наступному « органічний і неорганічний світ у всій сукупності і зв'язках, що є обов'язком людської діяльності і пізнання, все те, що не створене діяльністю людини, буття, матерія. Інше значення, сукупність особливостей рослинного і тваринного світу, кліматичних умов,

рельєфу якої небудь-місцевості, країни [1]. У законі України «Про навколишнє природнє середовище» навколишнє природне середовище розглядається як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і невикористовувані в економіці в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ), ландшафти та інші природні комплекси [2]. Так, згідно ст. 39 Закону України «Про навколишнє природнє середовище», до природніх ресурсів належать внутрішні морські води та територіальне море; природні ресурси континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони; атмосферне повітря; підземні води; поверхневі води, що знаходяться або використовуються на території більш як однієї області; лісові ресурси державного значення; природні ресурси в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення; дикі тварини, які перебувають у стані природної волі в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, інші об'єкти тваринного світу, на які поширюється дія Закону України «Про тваринний світ» і які перебувають у державній власності, а також об'єкти тваринного світу, що у встановленому законодавством порядку набуті в комунальну або приватну власність і визнані об'єктами загальнодержавного значення; корисні копалини, за винятком загальнопоширених. Законодавством України можуть бути віднесені до природних ресурсів загальнодержавного значення й інші природні ресурси. До природних ресурсів місцевого значення належать природні ресурси, не віднесені законодавством України до природних ресурсів загальнодержавного значення[2].

Україна здійснює екологічну політику, суть якої полягає у збереженні безпечного для існування *живої і неживої природи* навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів.

Вважаємо, що для здійснення єдиного підходу щодо правопорушень у аналізованій сфері, необхідно внести зміни до чинного законодавства і вживати категорію «охорона природи». Навіть в Основному законі нашої держави – Конституції, використовується термін «природа»[9].Пропонуємо авторське визначення цього поняття.

Також, для повноцінного аналізу варто розглянути значення понять «довкілля» та «екологічна безпека». На думку Хижні Л.Є., поняття «довкілля» є складовою життя та здоров'я людини, визначення у якості критеріїв сприятливості довкілля не лише дотримання встановлених чинним законодавством вимог щодо дотримання лімітів забруднення навколишнього природного середовища, а і визначення взаємозв'язків між тривалістю життя людини і відповідним станом довкілля в певній місцевості. Крім того, якість захисту довкілля визначається і відповідним рівнем забезпечення стандартів благоустрою населених пунктів, що визначає в тому числі і умови життєдіяльності людини. Не можемо погодитись із думкою ряду науковців, щодо невдалого використання терміну «навколишнє природне середовище». Довкілля як об'єкт адміністративно-правового захисту та охорони розуміється як сукупність природних та природно-антропогенних об'єктів, що є формуючою сукупністю факторів впливу на життя та здоров'я людини, при цьому забезпечення його сприятливості має функціональне спрямування діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування[6]. Поняття «екологічна безпека» розкривається як стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей[2].

Крім того, на нашу думку, важливо приділити увагу поняттям «охорони» і «захисту» навколишнього природнього середовища. Булавіна С. вдало зазначила, що охорона діє постійно, як превенція у тому числі, а захист – в результаті порушення прав та обов'язків. Рішення проблеми ефективної охорони і за-

хисту прав перебуває у безпосередній залежності від розвитку нормативно-правових актів, що регулюють відносини охорони і захисту, здатності науковців шукати межі їх нетотожності. [7]. До прикладу, у 2020 році було створено Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. У положенні про Міністерство *захисту* довкілля та природних ресурсів України [8] вказано, що Міністерство формує та реалізує державну політику у сфері *охорони* навколишнього природного середовища. Дослідження цих питань буде предметом наших подальших досліджень.

За галузевою ознакою адміністративні правопорушення у сфері охорони природи можна класифікувати на: земельні правопорушення; правопорушення в галузі використання й охорони надр; водні правопорушення; лісові та рослинні правопорушення; правопорушення в галузі охорони атмосферного повітря; правопорушення в галузі використання й охорони тваринного й рослинного світу.

Таким чином, об'єкт адміністративного правопорушення в сфері охорони природи це суспільні відносини, що забезпечують охорону природи за допомогою правил та норм, які містяться у масиві українського законодавства. Це, перш за все, Конституція України, а також Закон України «Про охорону навколишнього середовища», Закон України «Про відходи», Кодекс України «Про надра», Земельний кодекс України, Лісовий кодекс України, Водний кодекс України, Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання», «Про принципи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів», «Про Основи (Стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030р.», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про ветеринарну медицину», «Про пестициди та агрохімікати», «Про поводження з радіоактивними відходами», «Про захист атмосферного повітря», «Про природно-заповідний фонд України», « Про мисливське господарство і полювання», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», «Про внесення змін до статті 17 Закону України «Про оцінку впливу на навколишнє середовище» щодо запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)», «Про оцінку впливу на навколишнє середовище», «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про екологічну мережу України», «Про поводження з промисловими вибуховими речовинами», «Про правопорушення у сфері містобудування», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про виключну (морську) економічну зону України» та ряд інших нормативно-правових актів.

Отже, об'єктом є конкретні відносини, яким завдано шкоди певним проступком і які охороняються відповідною адміністративно-правовою нормою, відносини, які забезпечують охорону природи. Природа - це частина світу, яка є природнім середовищем людини і включає поверхню землі, надра, води, повітря, ландшафт, клімат, флору, фауну та природні ресурси, які залучені або не залучені в господарський обіг.

Висновок

Відсутність законодавчо визначеного поняття «природа» ускладнює його розуміння та застосування, однак при цьому саме воно є основою для визначення сутності об'єкту адміністративних правопорушень в сфері охорони природи. Пропонується авторське визначення поняття «природа». Це частина світу, яка є природнім середовищем людини і включає поверхню землі, надра, води, повітря, ландшафт, клімат, флору, фауну та природні ресурси, які залучені або не залучені в господарський обіг.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с. – с.1129

2. Закон від 25.06.1991 № 1264-XII «Про охорону навколишнього природнього середовища», інтернет-ресурс https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text

3. Хижня Л.Є. Об'єкт адміністративних правопорушень у сфері захисту довкілля. Правові засади суверенного розвитку України в сучасних умовах: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 31

січня – 1 лютого, 2020). Київ: ТНУ, 2020. С. 78–81;

4. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 29, ст.315) інтернет- ресурс: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text

5. Граб О. В. Термінологічне поле понять «довкілля», «природне довкілля» //The XV International Science Conference «Trendsin the development of practice and science», December 28–31, 2021, Oslo, Norway. 386 p. ISBN-978-1-68564-511-3. 2021. С. 218.

6. Хижня Л. Є. Сутність категорії «довкілля» як об'єкта адміністративно-правової охорони essence of the "environment" categorya san object of administration. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. С. 61.

7. Булавіна С., Давидова Т. Захист та охорона: теоретичні аспекти юридичних термінів. *Історико-правовий часопис*. 2017. №. 1. С. 27-31.

8. Положення «Про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України» інтернет-ресурс: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF#n13

9. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) інтернет-ресурс: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

10. Бойчук А. Ю. Юридична відповідальність за правопорушення в природоохоронній сфері: теоретико-методологічні проблеми. *Lexportus*. 2018. №. 5. С. 126-140.

SUMMARY

In this article, the author studies the understanding of the object of administrative offenses in the field of nature protection. The purpose of the study is to determine the essence of the concept of «nature" as an object of administrative offense. The categories "nature", "environment", "environment", "ecological safety","natural resources" are considered. In the course of the research the necessity of taking a unified approach to avoid legal conflicts is substantiated. It is proposed to define the concept of "nature" at the legislative level in order to simplify its understanding and application, as it is the basis for defining the essence of the object of administrative offenses in the field of nature protection.

Keywords: object of administrative offense, nature, environment, environmental protection, ecological safety, natural resources